

ВАЛЕРІЯН
ПОЛІЩУК

ЛРИНА
КУРНАТОВСЬКА

РИТМОВАНИЙ
РОМАН

ХАРКІВ
1922

ВІДУЧЕННЯ

ВАЛЕРІЯН ПОЛІЩУК

ЯРИНА КУРНАТОВСЬКА

РИТМОВАНІЙ
РОМАН

1

891.79-1

293

п 58.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ
ЛІТЕРАТУРНИЙ
КОМІТЕТ

ХАРКІВ

1 9 2 2

ДРУКОВАНО В КІЛЬКОСТІ
4.000 ТИСЯЧ ПРИМІРНИ-
КІВ У ДРУКАРНІ „ХВО“.
КЕРУВАЛИ ВИПУСКОМ
Н. НИРКОВ, Є. ШУБІН ТА
І. МАРДАШОВ ГРУДЕНЬ 1921

Д. В. Ц.

ЯРИНА КУРНАТОВСЬКА.

Ритмований Роман.

I

Темна ніч.
Ідуть у двох—
Тихо кроком:
Чорох—чох.
Пружне тіло наче уж,
Постать дужа
Поруч,
Поле.
—„Ой, соколе,—
Споткнулась.
—„Поспішайте, панно, цс-с“...
Шумить лісом
Вітер
Між гіляччам продираються із неба зорі.
—„Ой чи скоро
До грядиці?..“
А у мізку фантастичний витвір.
Шумить глухо лісом вітер.
Прикордонна спить сторожа,—
А може
За корчем чигає?..
Блисне постріл...

Притиснула чумайдана,
Щоб не бивсь на плечах,
А в руці
Коло пояса холоне,
Наче серце в грудях,
Бравнінг.
Це така Ярина Курнатовська.

Йде спереду провідник.
Йому байдуже: привик.
Не один під шелест віт
Йшов із ним у другий світ.
І не раз у тих руках
Між корчами боротьба
Хрипом закінчилась...
— „Ах,
Колиб швидче!“

Ліс шумить,
Темні постаті корчів
Смутно проминають,
Як думки у голові,
Тільки постріл у ночі
Ростинає
Тут то там
Сивий шум:
Це постові—
Не дримають.

„Коли б швидче!..“

II

Менший крок провідника.
— „Що таке?“— його рука.
Вище локтя— і шарпнула
— „Що, загроза?“
— „Ані писку!
Ти моя.
Піднесла такую кралю
Прямо в руки течія—
І тепер вона моя.
Виривається: ов-ва!
Укусила? Ах ти, сволоч!
Почекай!..
І край.
Забилось
Серце.
А пласкате та холодне
По руці ковзуло.
Гостра думка промайнула:
— „Чи себе, а чи його?“

III

Кашельнула сухо
Залізячка—
Освітила бляском
На хвилину.
Бляск закинув
У корчах.

—„Ой гр—г...“ захрипіло
І в пітьмі забилося тіло,
Наче птах.
А на голос той
Ще на здогін
Полетіло
Кульки дві,
Щоб не втік.
Припинився стогін.
Ніч.

IV

Тепер скажу спокійним тоном,
Як це бувало в старину,
Як не вдягали ще бетоном
На вулицях будовину.

Коли характери героїв
Та біографії людей
Пливли лагідно, наче Ноїв
Ковчег на сорок сьомий день.

І в вірші строгому по ямбах
Герой свою проходив путь
Чи в городі по невьських дамбах,
Чи—де хмарі в ногах пливуть.

Ступлю і я на стежку ковзьку,
З пера батьків зітру іржу,
І про Ярину Курнатовську
З дитинських літ вам розкажу.

V

Родилась Іра на Україні
В маєтку батька, на селі.
Радянське жито сіє нині
Гурток селян на тій землі,

По телеграфу сповістили,
Що вже возили до христу,
Щоб батько їхав і для доні
Купив „голандскаво холсту“.

Няньки, звичайно, гувернантки
Оточували з колісок,
Щоб не дранув кришталю шклянки
Життя розтріснута кусок.

Щоб не озвалась брудним словом
Блакитна Ірина душа,
Щоб аж до шлюбу панувала
Жаги незрушена тиша.

Та щоб можливість дати панні
Опанувати світський тон
І потім мати на виданні—
Ще помістили в пансіон.

VI

Коли війна упала крижем
На робітничу темноту,
То Іра з матір'ю в Парижі
Вітала царську „прямоту“.

„Ми зможем світу показати
Яку то силу має Русь.
Що стала всім слов'янам мати—
За весь нарід я тут ручусь“!

В сальоні графському промову
Держить Ігène—в руці пугар.
І бурю оплесків громову
Покрило гуком: „Vive le Tsar“!

VII

А потім Росія, палати,
Косинка модна, лазарет.
Косили армію росп'яту,
Як с першим льодом очерет.

В Карпатах вибухи гуділи,
І од пожеж стелився дим.
А Іра й тут в автомобілі
Літала ангелом земним.

І якось—звідки невідомо,—
Неначе смерть зійшла сама,
Так наче голос кинув з грому,
Що вже Романових нема.

І всі вони оторопіли,
Не знали що і як почать.
А тут весняні теплі стріли—
Кладуть розмаєву печать.

VIII

Забились прапори на волі
Неначе ріжнобарвний птах.
Вкраїна, фіни та монголи,
Як зелень хмелю по плотах

Сплітались в купу, розривались,
Тягнули кожен на свій бік,
А потім ріки запалали
Від липання огневих вік.

І кляса рушила на клясу,
Як мільйони саранчі
Нераз наївся ворон мяса
На захід з військом летючи.

Де репнув на землі налив,
Куди снаряд терном зарив,
Де лави війська перейшли,—
Там ворон сів,
І дзюба погострив.
Покланявся— сказав:
„Клать, клать—
Плач, дівчино, плач
Плач:
Милий твій вже там
Там—
Очі їсти нам
Нам.
Трупу там гора, кра,
Кра,—
Поховати тра, кра,
Кра.
Годі мертвих тіл,—
Кра “—
І полетів.
Далі полетів
Віщувать.

IX

Заспівують на колишній голос кобзарі,
І затужать у роспуці матері,
І напоїться сльозами ще земля,
І похилиться в жалобі все гилля.

Засумує, зблякне місяць у горі,
Буркунами зашумують пустирі,
Цілиною ще лежатиме рілля—
Так помститься нам разгнівана земля.

X

Та нічого.
Ти придушена бідю, людине,
Ти, бунтарю одвічний, одіпхнутий од рела
Паном,
Ти устанеш
Чола не схилиш, не зрадиш,
І землю ласкою
Руки свої мозолястої,
Теплом поту
І погляду
Ще теплішого с під густих брів і лоба змор-
шками побитого від зусилля нових думок,
Що мов срібний струмок
Пробивається між холодного каміння твого
мозку,—

Ти пригрієш,
Заласкаєш усім арсеналом любови порепану
землю,

Щоб родити нове життя.
Тебе не злякають огрубілі груди її
Перваті багнетами, пошматовані гранатами,

Бо ти казав і скажеш знов,
Що шрам од боротьби
Нікого не зганьбить.

XI.

Таки зірвавсь Пегас упертий,
Клясичну перейшов межу.
Гаразд! Тепер його на жертву
Перед Зевесом положу.

Змотаю крила. а тим часом,
Про Іру далі доказать
Прийдеться знов ямбичним гласом.
(Приблизно розділів на п'ять).

XII.

На Іру вплинула жахливо
Така картина і вона
З сестрою й матір'ю ходила
В покоях днями, як мана.

А потім з ляку, що селяне
Запалять врешті панський дім,
Як палять всюди, що настане
З будинком разом смерть і ім,—

Поклалися на волю божу
І в північ тиху та глуху
Пішли за двірську огорожу
Пішком до битого шляху.

А ранком стали міркувати,
Чи просто в Київ ім іти..
Та ранній дощ почав крапати
И вони злякалися слоти.

Рішили кинути дорогу
І повернути в Лозове,
Де знали на широку ногу
І зараз їх сусід живе.

Там три неділі гостювали,
Пасучи дум важких табун.
Події то котились валом,
То налітали мов самум.

XIII.

Боїв і крові бурна повіль
Родину Ірину несла,
Як у виру вербовий човен
Вже без кормила і весла.

А далі жбурнула мов тріску
Безвольну, сіру і німу:
Прийшли з багнетами і різко
Схопили батька у тюрму.

Вони у Києві жили вже
І з жахом бачили як муть
Води уперто берег лиже
І їм прийдеться потонуть.

Вже покотився перший камінь
Забрали батька і майно
Яке тремтючими руками
Не розтягнуло ще село.

І дико чуть було промову,
Як роєм тіл гудів майдан,
Яку Україні треба мову:
Робітників, а чи селян?

Проте Ярина прислухалась
Як між кипучої юрби
Счинявся часом дикий галас:
„Піднять працюючі горби

Нам треба і буржуазію
Повставши знищити пора.
Тоді спочинем, як розвієм
Смітник із нашого двора!“

А хтось гукав йому із-заду:
„Та пельку гадові захватъ...
Ми груддю за Центральну Раду...
Нас виганяють з наших хат!..“

XIV.

А потім знов над Арсеналом
Літав-кружляв червоний стяг.
В гармати дуже щось заграло,
Сипнуло градом по костях,

Бо тіло м'яке розсікало,
Дзвеніло в рамах бите скло:—
І велетенське гостре рало
Крізь місто Києво пройшло.

Звичайно що мала билина
У бурі значити могла?
К куток зашилася Ярина—
В душі як ніч: одна імля.

Позачиняли міцно ставні,
Сиділи довго без води
Шептали зблідлими устами,
Що Муравйов іде сюди.

XV.

Як справу виграла гетьманці
І по німецьких вказівках
Вбачали ясно як у шклянці,
Що революції вже крах.

Коли в мастки повертались
Налляті помстою пани,
То Курнатовські догадались
Продати палац і лани.

А щоб сім'я могла спочити,
Забути терен і шпориш,
Що виростав їй замість жита,—
Вони поїхали в Париж.

XVI.

Як приїхали в Париж—
Ой гуляли, ой жили ж!
За дорогу поз Монблан
Заплатив широкий лан.

Та лишилося чимало,
Щоб вони не скупували—
І широкий „барський“ мах
Мав прийом у всіх домах.

XVII.

Та час ішов, котились греші,
Як дим розходився запас,
Який недовго листоноші
Поповнювали кілька раз

Бо прислав ім батько з дому
Через один швайцарський банк.
Та горе їх чигало знову:
Розбився і гетьманський збан.

Усе змішалось в сумбурі
І Діректорія і Дон—
І зашуміли знову бурі.
Як лист осінніх похорон.

А потім раптом у газетах
Було проспівано кінець:
Червоне військо на багнетах
Спішило взяти Кам'янець.

На біржі гривнями жбурляли,
Немов соломою з машин.
З Одеси панство кораблями
Тікало в Босфор та на Крим,

А мати Іри продавала
Вже брошку цінну та кольє,
Бо вперто йшла біди навала
І жах відкрив лице своє.

XVIII.

Коли не стало вже убрання
Щоб замінити на іду.
Як гостро з вечора до рання
В'їдався рій голодних дум,—

Тоді відчули як оскому
За кислим солодом вишень
Як не відчуть гостріш нікому,
Що згас під попільом їх день.

Графи і панство їх забули,
Банкіри грошей не дали,
Льокаї гордо позирнули
Замість поклонів і хвали.

І тільки Іра ще трималась:
Підносив чоло буйний дух,—
Так комини підносить палац.
Хоч дах розсипався й потрух.

XIX.

Стискала зуби як казала:
„Одважте м'яса для собак“.
І швидко бігла, мов з вакзала,
Бо гнав за нею коні ляк.

Терпкий тиснув за груди сором:
„А що як хто-небудь дозна,
Що м'ясо те в гурті і скоро,
Як вовк глодатиме вона?“

Вже Катя в кабаре ходила
Дитячу душу продавать,
Та першу ні було несила
Втопити в кал за франків п'ять.

Та Іра знала наче Парка,
Що надійде така пора,
Як хвора з голоду у парку
Продасться першому сестра.

Вона пішла у місто зранку
Рішуча наче Вільгельм Тель
І найнялась за номерантку
В один паршивенький готель.

XX.

Та якось мати захворіла,
Сестра кудись таки пішла.
У Іри чад в душі, а тіло
Жахнулось бруду ремесла.

І кинула вона в Парижі
Свої і горе і одчай,
Як плаття рване і колишне
Без ніжно-кволого: „прощай“.

Лишень тепер вона пізнала,
Що робітник і його пан
Це два в ненависті начала,
Як тиха заводь і буран.

І пригадалося здаєка,
Як замість грошей та посад
Іі запльовану й голодну
Знайомий пан послав назад.

Бо він тепер не має часу
З банкруту голих витягать.
А стільки їх, що можна зразу
На Сені вигатити гать.

XXI.

Рух на вулиці,—ідуть..
Усміхнулась—зупинивсь.—
„Що таке? Хто може бути?“
Знов разок зубів блиснув
„Що ж...“ непевно поклонився
—„Пізнаєте!“
Підняла високу грудь.

„Та я ж Іра Курнатовська
Де служили ви колись.
Вже ті роки подались.
Як весняні сніги.
Чула, знаю—комисар ви
Та ще й гарний“
Ви ж Грабенко?
Правда?—запитала
— Так...

Люде йдуть по тротуару,
І упертий людський глум
З течії їх одгорнув.
Голова його не варить—
Він очам своїм не вірить:
Постать свіжа;
Туге тіло
Зарум'янила весна—
А в душі затріпотіло,
Піднялося щось од сна.
Ухопив за руку кошик
Тягне вниз;
Не колишні там роскоші,
А картопля—хмиз..
— „Може м'ясо несете?“
Запитав аби спитати.
— А ви ж думали то як?—
Стану я голодувать.
Я достала м'яса й сала,
Ось приходьте угоду:

Наварю сама борщу—
Загуляєм.
Це вернулась із Парижа
Матір там саму лишила.
Захворіла, певно вмере.
Голод душу й тіло ниже,
А ще гірше—бо в Парижі
Щож подієш—це життя.
Я не маю каяття
Що не взяла собі на шию,
Бо не сила моя,
Хоч і мати вона.
А сестра—
В проституцію пішла.
Пам'ятаєте Катюшу?
Стала я вже не така—
Вмерла панна Іра,
Там лишила ніжні тони,
Та набралась віри,
В силу, вільну боротьбу
Та в робочі руки
Ними можна всь здобути
Тільки з розумом“.

XXII

Стоять—жваво розмовляють.
Хоч і сонце весняне
А проте
Холодно ще.

І грязючка під колесами по шинах
Хлюпотить на бруку наче дощик—
По калюжі
А Ярина Курнатовська
Босячком
І розгублено (це він) дивується,
Як то все руйнується
І встає наново.
Живуча людина—
Як переродилась.
— „Що ви дивитесь на ноги?
Я шкодую черевик,
А до холоду привикла.
Краще так спекулювать—
Краще й борошно таскать:
Не сміються бо не знають.
Хоч мені, то й байдуже,
Та противно як чуже
Шкирить зуби.
Я б на службу поступила,
Та себе не прокормлю
А у мене старий батько:
Не покинути ж його
Коли можна раду дати.
Як умре, то буду вільна
Вже цілком:
Закружуся наче вихор
З бур'яном“.
— „Але ви по-українськи

Научились говорити.
Здивувався.
— А згадайте-но село.
Не даремно там моє дитинство
Протекло.
А одвічно-тепла кров моїх дідів.
Ростопила в жилах лід,
Що байдужістю зоветься
До свого народу.
А біда научила міркувати
Приглядатись—
І відчула я,
Що мені Україна не чужа.
Ось недавно
Я Грушевського читала,
Коцюбинського люблю,
А Олесь—міщанин“...—
І змішалась.
„Бачите, я зразу стала
Викладати, що я знаю,
Деся у гроті почувань
Просочилась думка:
Щоб не зміг тепер сказати,
Як колись.
„Вбрана лялька, гарний стан,
А свідомість українська—
Чистий лист“.
І відчула, що приємно буде вам,
Бо я знаю що ви бувший боротьбист.

Правда?
Ну так прийдете до мене—га?
Не пізніше ж четверга.
А сьогодні понеділок.
Приберуся—я це вмю.
Пригадайте гнучку зміюку.
Ще убрань у мене є.
А узуюсь у Паризькі черевики—
Дух захоплює:
Полетіла б,—
В'яже тіло“.
Пригадалися перфуми
Пружне тіло наче з гуми
І сукенки сіре тло
Що до стану і до стегон прилягло.

XXIII.

Ярий соняшний павук
Ростягнув золоту сітку павутини
На ціле небо
І почіпляв кінці до річки, до дерев,
Та до хрестів на церквах, чимало павутини
намотавши,
Щоб під його вагою не обірвалась,—
Того й хрести засяли
Як очі милої світлом мерехтавим
Того і річка заяскріла і листя—повне бляску.
І радісно було, мов тим діткам, Ярині,

Що квітчастим лугом розсипались по долині
В рожевих, жовтих, синеньких суkenочках та
вбраннях хлоп'ят.

— Тоненька матерія, дешева
На тонких ноженятках калатається дзвіноч-
ками,

А в краще з'одягнути не могли дітей притулків-
Держава робітнича

Ще тільки вийшла на лан жито жати,
Ще тільки серпом замахнула до схід сонця,
До постаті з колосся приступила—
Ще тільки почала з росюю.

А діти кружляють хором

Як лист осінній клену,

Або насіння береста

Над озером у берегах зелених.

І рветься захватом: ах!

Яка краса і скільки радості діткам напівго-
лодним.

Павук заворушився в небі

А павутина зарухалась і задзвеніла

Як струни арф—

І стало так тепло, аж жарко.

XXIV.

Паук уперто й спішно заснував

Гарячу павутину ростопленого золота коло
полудня.

Там дітки заспівали:

„А ми просо сіяли, сіяли
Ой, Дід Ладо, сіяли сіяли“...

Кружляли з ними старші.

А труби мідні давали ляпаса в повітря

І рипав мов дверима бас-трамбон,

А все те прошивали тонкі срібляві дроти
флейт,

Літаври—дзвоном...

Усе перемішалось із співами дітей,

А зверху над усім стрижи накреслювали риси,
Купалися в блакитній воді шклянної вази
повітря—

І все було—одна гармонія.

А в небі золотий павук.

XXV.

Грузовик проїхав повний діток, як ложка
каші.

Махають рученятами, червоними шматками.

Громадські діти.

— Дитяче свято.

Он школа військових старшин

У танці узяла дівчаток-восьмиліток—

І закружили вальсом по пляцу.

Зелені френчі й рожеві ситцеві тоненькі
дзвіночки,

І дивно й радісно було дивитись
На той глибокий синтез:
Вояка холдний (а зараз лагідна нянька).
Що нищить без жалю кулями, багнетами
життя людей

Із хрупким дівчатком
Кружляє вкупі,
З пуп'янком майбутньої матері,
Що виросте і свіжих людей народить.
І це мільйони літ у всій природі так іде,—
Серед рослин, жуків, і звірів.
Будує і руйнує вічно.
Стояла Ярина

І все дивилась, міркувала.
Хіба було так досі?
Чи юнкера пішли б у танці з дітьми при
тулків?

А погім до гурту пристала.
І з хлопчиками бігала зулусом,
І грали вкупі чорта й ангела,
І між дітей з прапорами пішла
По вулиці аж до дому.
Павук з середини своєї сітки золотої
Почав сповзати вбік,
Щоб заховатися в шкалюбину спокійну на ніч.
— Добраніч...
Добраніч тьотю!
— Добраніч, дітки!
— Приходьте ще до нас!

— Прийду, прийду, — казала щиро Курна-
товська.

Дітей шумливий гурт при лямпі за столом
Ще довго весело так джеренчав,
Як пили з краюшечкою хліба
Без цукру чай.

XXVI.

Завіса тьмава опустилась,
А погляд став і захолов:
Перемогла смертельна сила,
Як сніг осінєє тепло.
Хрестом мерцеві склала руки,
Як повивають дитиня,—
Тільки мотор життя не стука
І крові в мозок не ганя.
Тоді вже Іра стала дбати
Достати батькові труну.
Три дні за ордером гасала,
Щоб труп у землю загорнуть.
„Ну Іро перешкод немає
Тепер сама ти смерд і князь“.
Тепер як вітер грає з гаєм
За руки з волею взялась:
Берімось разом за роботу:
В прийдешні кинути віка
У бризках мислі каплі поту
Щоб волі ринула ріка.

Щоб наші внуки не стогнали
В смокцях темноти і ганьби,
Щоб багатіів геть навалу
Знесли раби“.
То радо наче й невідомо
Грабенка виросли слова,
Які казав у неї вдома,
Коли приходив гостювать.

XXVII.

Шумує, піниться на пристані юрба,
Як шклянка пива,
А пароплав у воду задививсь,
Замислився.
А тут людська лава
Суне мов у яму,
У нетри, де зітхає пара
І здригається серце залізне машини.
Вже два матроси мов чабани,
Поглядуючи на папірці-білети
Руками одбірають пасажирів
Як овець перед вечером,
Пускаючи в кошару.
Усі зрівнялися—
На всіх с погордою поглядує—
Мовляв: „дрібнота, не пуцу і не поїдеш!“
Усі нарівні: і комисар з наганом на шнурку,
І пані з валисами жовтої шкіри,

І простакувата селянка з тупим поглядом і
мішком на плечах,
Якого мацнув один з архангелів „можливо
спекулює“.

Усі в одному тлумі
Збились—
І без розбору впихає всіх у шлунок
Пароплава
Матрос—найвища зараз влада.
Покірливо ідуть: зрівняла Революція.
А коло каси взятки як і раніш беруть
Та ще нахабніше:
„Не сперечайся, дівчино, давай.
Бо не поїдеш зовсім,“ рають.
І з горічю віддала Ярина
Свої дорожні гроші.
Ех, колиб проучить:
„Дарма—поїдеш і рада станеш,
Що не зосталась“.
І вірити хотілося в державу робітничу
І рвалися прокльони,
Що життєві закони
Незмінні,
Мов камінні.
А другий пасажир у сіряку з Трипілля
Віддав мішка спокійно,
Матюхаючись
І згадував повстанців
Немов різдвяний самогон.

XXVIII.

Грабенка партія послала
Боротись на бандитський фронт.
Не страшне смерті покривало,
Але чомусь скривився рот.

Хоч особисті інтереси
Він радо цілому віддав,
Та журну серце править месу
Бо взято все найближче в дань.

Одна лишиться Курнатовська
І він лишається один,
Тому то стало мло і тоскно
І душу взяв печалі дим.

Та годі було міркувати,
Як там розносить клекіт бій.
А воля стала мов із вати,—
„Вояче, духом не слабій!“

За три години поладнався
І пішки рушив на вакзал.
„Прощай Ярино—не забудеш?“—
Як листом явір проказав.

Тепер довідалась Ярина:
Петра в Асканію Нову
Призначено. Ця вістка душу
Захвилювала як траву.

І от так ясно уявила,
Що там вона повинна бути
І сліпо як ведмідь на вила
Жбурнула душу в бурну муть.

XXIX.

Неначе бубон за горою
Бубоче з шумом пароплав,—
Розлого плахою на воду впав.
А позаду за собою
Заслав
Усю дорогу
Росписаним хвилястим килимом,
Немов у церкві од порога
Аж до самих царських врат,—
(Напевно забере, гадаю, Як повертатиметься
назад),—

Розірвалася на половиці стежка
І хвилями устрягла в беріг піскуватий.
Зашуміли, заграли, засміялись білою піною
І крадькома між лози—шелюгу
Сипнула звуки сивим шумом
І заховалися як горобці.
— Лови, тю— гу,—
Втікли.
А пароплав все груди випинає
Як жінка молода
І дзеркало води

На двоє тне,
Аж дише.
Ех полечу я—
Та понад лугами
Покочу як воля
До самого гаю
А віш простягає
Зелені віти:
Візьміте, ходіте,
Мої рідні діти!
Зашипіла кочегарка
Засмерділо димом—недогарком
І нагостреним піском
Посипався чорний вугіль аж за комір
З димаря.
Пароплав не слуха, а прямує
Серед вільного простору пустиря.
Дніпрові хвилі рябою спиною до сонця повер-
нулись.

У воду дивлючись, замислилась Ярина.
Хтось „яблочка“ заспівав пропитим голосом—
І знову погляд
У зелених берегах поринув.
А голос танцював:
„Ні за Леніна, ні за Троцького,
А за гетьмана Скоропацького“...
Хтось вигукнув: „старе!“
А голос не вгавас:

„Приїхали гайдамаки із Петлюрою—
Всім забігали мурашки поза шкурою“
Гудок загув до пристані,
Як голуб до голубки—
І палуба стріпонулася,
Мов крилами гусей табун—
Хоча й даремний рух, а все ж та був:
Хотіли всі на беріг.

XXX.

Там парубок заговорив.
Зелений френч—англійські гудзики;
(Напевно з врангелевця здер.)
Свитина наопашку накинута на плечі
Сіре селянське сукно,
Обмотки на ногах.
І на ремінчику од шиї на живіт спускаються
біноклі,
Повязка по-над ухом ще й на одній руці два
пальці в забруканій марлі.
Обличча непокірливо—батьоре
Нахабний иноді буває погляд,
А взагалі одвертий, бо, видно, не боїться.
Що з того, що він був бандитом
Як кажуть більшовики,—
„Я із повстанського загону Кикотя.
Ех, хлопець бравий!
Ну, а тепер в червоних.

Та і червоні мастаки.
Хоч часом що й візьмуть,
Так істи ж треба... гарячий час...
Ну й звісно...“
Зібралось коло нього
Ріжноманітне коло слухачів, що їхали на па-
роплаві

Цікаво зазирають,
Як часом тусне кучерявим чубом.
Запитання бувають рідко:
Розмова слизька надто—
Щоб часом не забрали до Чеки.
А той розкажує.
„Оце вже третій тиждень, як ми ганяли Лев-
ченка.

А потім зупинились.
Ну й вирішили розпочати переговори.
От я й пішов парламентьором,
Бо москалі боялись.
Почав свистать—приходять.
„Ну що, братва, зливайтесь з нами з черво-
ними...“

Погомоніли трохи.
А тут один до мене: ти, каже, зрадник—
І шаблюкою—трах.
Я ледве що одскочив.
А другий через голову сікнув.
Я—втікача. Свою шаблюку в руки:
Живим не дамся—дудки.

Та як креснув одного.
А той мене убік,
А потім руку задранув—
Насилу втік.
Біжу, а кров юшить, мов різаний кабан.
Шість ран,—ну, правда не глибоких.
Так це мене пустили до дому на поправку
„Це хлопець бравий“—
Почулося.
Оповідання закінчив—пішла розмова.
Розійшлись.
Видно подобалась Ярина.
Він просто підійшов заговорив.
А вечером дістав десь чайника
І Курнатовській із кипятком приніс.

XXXI.

Лежала у низу у другій клясі,
Зайняла куточок
А Гриць сидів в ногах як сторож
Затихло все—заснули
І тільки ритмічний бубон
Бубонів день коло колеса.
Тиша. Сплять.
І зморена Ярина чує,
Як тихо ласкою чиясь рука пройшлась по
грудах,

І мло так стало, затиснуло,
І щось гаряче навалилось,
Гаряче рот заткнуло...
Ще як змія рванулася
Останній раз
І знесило віддалась,
Бо стала непритомна...
А ранком був неначе сором,—
Чи часом хто не бачив...
А бачив—наплювать!
Хтось поклав за ніч фіялки під очима,
А очі так дивились мило.
Гриць казав:
„Поїду з вами... Добре?
Покину все, піду в повстанці знов.
Що, можна їхать?
— «Ні, Грицю, в мене діло інше»,—
Сказала твердо і ласково.
„Можливо, що колись зустрінемось...“
На другій пристані злізав.
Крізь радісно—прозорий погляд
Проступили сльози.
Подумалось—романтики.
Закинув річевого мішка через плече,
За руку взяв...
„А знаєте, о тут пече...
Прощайте!“

XXXII.

Блакитно—зеленаві ранкові небеса
Розжеврілись, заіскрились немов коса
Моєї Каті,
Бо сонце своїми мідяними трубами
Вже почало гукати,
Щоб прокидалися пташки і ліс і лози—
І дійсно ворухнулось усе.
Луг білів туманом як морозом,
І весело над ним пролетів табун гусей.
Пароплав задумливо через провалля водяні
перелітає:
Де хмари відбились—там рожевий острів—
До глибоке небо—там провалля.
Перелітає, не боїться, як цепелін над хмара-
ми пливе,
І страшно робиться, коли вдивлятися почнеш
У ту небесну глибину,
Що знизу і вгорі—а в середині пароплав.
А там
До берега димок легенький стелиться випа-
риною з води
Так наче хто на дзеркало надихав.
Ох, серце, не рвися з грудей!
А легені як шини од повітря розлопнуться
хочуть.
Ярина ту поезію вбірала душею
Як губка воду.

На палубі ще спали.
Виходила на ніс, на край аж до перил.
Свіженький вітерець ласково лоскотав облич-
ча й шию
А часом забігав своєю свіжістю аж до гру-
дей—

Вони тужавіли і боязко стискались.
І радісно зелені береги
На зустріч бігли,
А в лозах рокотав десь соловей:
Це ранішня була сімфонія.

XXXIII.

Раптом задзвонив
Броневи́й
Пароплав,
Що з-заду слідкував.
Заметушились на ньому матроси
Повискакували босі
Роздіті
Звідкись.
Гармата
Повернулася на місці—
Замок заклацав.

На башті біноклі
Уп'ялися в зелений ліс.

Повстанці.
Буде бій
Броневи́к, нас заслоняючи,
Вперед пройшов.
А палубу!
Немов
Корова
Язиком злизала.
На рубці не бояться куль—
Стоять готові шанці,
Щоб їх ловить у свій пісок,
Як у подол горіхи:
Нехай летять.
Хвилини напружено йшли.
Гарячий кінь
Смертельного бою
Проїхав.
Стало тихо.
Минулося—
Зітхнули.

XXXIV.

Як тут боротись перестанеш,
Коли природа так чуло-одверта:
Ніколи життя так радісне не буває,
Як після загрози смертю.

XXXV.

Як перейшла на залізницю
Була пригода ще така:
Десь під покатою, як годиться,
Не стало сил паровика.

Тоді почувлася команда,
І повторив зелен ліс;
„Усім з вагонів вилізати
І почіпляйтесь до коліс!“

І поволікся пішим ходом,
Сопучи злехка, паротяг,
А люд, мішочники, як в холод
Зі сміхом пхались по путях.

На гору витягли й прожогом
Мов на санчата дівора
Сипнув зайняти місце кожен—
Хто свій вагон, хто-буфера.

І стало весело-безхмарно
Як лісом пролунав сигнал
І потяг мов якась почвара
Поважно далі почвалав.

І говір зашумів як пиво—
Весь потяг став одно кубло
Інтимно ціле колективу
Всю масу люду обняло.

Цей випадок з минулин диму
Я пригадав лишень тому:
Як в революцію людина
Уміє все перевернуть.

XXXVI.

Роман писати тяжке діло:
Спочатку кожен молодець,
А от візьми, як надоіло,
Пристойний вистружи кінець.

Тут треба виявить характер,
Надати сил його рукам,
Та щоб життя було, як кратер,
Коли в діяльності вулкан.

Тут треба гарно змалювати
Душі великий перелом,
Як з серця виміло дворянку
Революційним помелом.

ВИЛУЧЕНО

Ну словом стільки всього треба
Щоб закульгати до мети,
Як Юді іспитів до неба
Прийшлося б з пекла перейти.

А потім ритмами без прози
Тепер писати нам роман
Це все одно, що на морозі
Кохати тілом без оман.

Терпіння більше не хватає,
Хоч трохи прозою стругну,—
Ось вона!

Поет Сиволань зустрів Ліду Птічкіну і,
звичайно, закохався. Почав їй писати навіть
вірші називаючи її панною Лі. Але приїхав
Лідин давній знайомий Борис Плюшьяк, який
також її кохав,—і Сиволань почув афронт.
Ліда Птічкіна і Борис Плюшьяк поїхали в
Асканію Нову щоб гарно провести літо. Неві-
домими шляхами туди заблукав і Сиволань.
Зустрілися знов. Але цікаво знати, що з себе
уявляє Сиволань. Повернемо назад до Києва.

XXXVII.

Велика заля. Повно люду
Поет виходить на естраду—
Слова поллялися каскадом:

„Я більше нічого не скажу
З морської глибини моїх переживань,
Я в сумрачні води моєї душі
Нікого не пушу.

Там світить фосфоричним смолоскипом
Серед мінливих приять Всесвіту
Мій Дух із зіркою безумства на чолі,
Бо в творчій фантазії безумний я мов геній.
Ви бачили, як світять риби
У тьмавій глибині шклянної муті окіяна.
Вони пливуть, простягаючи уперед химерного
ліхтаря на довгому стеблі,

Вдивляються у тьму лупастими очима,
Щоб не ударитись об камінь невідомости.
І я присвічую так само
В духовний темноті життя людського,
Де образи плиткі для плазунів,
А гранями блищать і кришаться немов кри-
штальні скелі

Очам Чурляниса і Врубеля
Безумно-геніяльним
Я обгортаю все своїми нервами
Як шупальцями спрут,
Щоб усю криштальну величність
Тих образів всмоктати,
І усвідомивши собі, як крісло у темній кімнаті
Посадовити в нього малих сих
Із кволими ногами почуття.

Пішов я вулицею на вакзал в ночі
І проясненням поглядом потусторонньо—
творчим

„Душі своєї
Побачив
Як небо висіло над головами
Страшною скибою чорного антраціту,
А золоті іжі електричних ліхтарів
Легенько голками ворушили,
Немов обнюхували щось,
Немов полізти захотіли далі
Розлізлись золоті іжі
По чорній скелі антраціту.
І навіть засмерділо камінним вуглем,
Бо паротяг десь зашипів
Як гадина холодна з юрської доби..
Вагон цвіркуном плакав
Тонкими гострими зойками:
У світлячка кондуктора тоді
Нічним метеликом забилає на губах лайка,
Що букса загорілася знов..“
Коли поет Сиволань перечитав свій твір,
Спочатку було тихо, як у склепу з мерцями,
А потім зашуміли,
Лаялись, галасували:
„Це хамство, це безглуздя!..
Він генієм себе рахує..
Він думає, що вищий він за нас!

А вже забув закони психології.
Статистика й безумців розставляє по кате-
горіях.

В яку йому попасти?—
Звернувся до аудиторії запитливим поглядом
один.

„Маньяк!“ Хтось закричав.
І рокотав порогом мутним зал.
Так пересічність хвилюється,
Перенести не може
Коли хто-нибудь сильний візьме
І вирізані з дикунських часів
Шабльони троянд її душі
Животворчим пензлем
Перемалює наново.
І Сиволань пішов із залі,
Пригадуючи як ходили всі пророки.
І один малюнок з книги Лермонтова
Душевеним репяхом
Вчепився до уяви
На всю дорогу, аж до дому
В похилу хатину
На окраїні міста.

XXXVIII.

О, Сиволань страждав,
Страждав від того,
Що серце розколов клинок життя надвоє.

Усі йому казали,
Що він чи ренегат, чи недоносок.
Та не боявся.
Але святая Україна,
Мала дитина.
Що вродилась
З його сердешних ран,
Що Феніксом устала
Із попілу декретів і наказів:
„Не було, не́т, і не́ буде!“,
Яка пережила чотирнадцятий рік
І зашуміла колосом незнаних досі нив...
А зараз бачив він: хтось ниви толочив
І насувала хмара шовінізму
І падали удари за ударами
Єхидно поцілунками Іуди.
А люде
Ринули по чорних трупах за поживою.

XXXIX.

Пішли у парк Асканії Нової
Панна Лі і Сиволань.
Розмова вібрувала,
Як вольтова дуга
І зупинилась у такому тоні.
З грімасою призирства говорила:
„На все ви дивитесь не просто,
А крізь запеклий шовінізм...“

Скажіть, чи гарна церква
В великоруськім стилі,
Ну хоч би та, що в нашому селі?..“
А він казав:

„Наказом з Петербургу,
Ще й за народні гроші..
Цибулі церковних бань
Московської культури
В чорнозем насадили
Силою.“

— „Ну, а Толстой, а Достоевський?“

— „Це генії, що світові належать і без
наказів“...“

— „Ну я ж казала; ви бачите самі...
Упертий шовініст!“
Застерігаюче-нервово рвала словом.

XL.

А серце роздерлося на двоє,
Мов завіса на Голгофі,
Бо розколовся Україні світ.
Одна скривавлена частина серця з тими,
Що за відродження країни
Розливали гаряче вино своїх жил.
О, ця частина серця
Роскривала запечені рани пригорщами
І цілувала тих, що вирушали в боротьбу

За темну націю,
Бо та кошелям сліпим нявчала
Од Петра аж досі.
І от прорізулися очі,
Ось світло почало ретину вібрувати
Етерними хвилями.
Ось радіо світові задзичало
І кидало в туман
У-перший раз за мільони літ:
„Ворухнулась, живе, устала!..“
— „Хто?.. Не сміє!..“
Озвалось
Там десь.
А світ усе ж таки почув.
І з перебоями злоби у сотім слові
Між назвами країн
Гаркавилось на світових конгресах:
Україна.
І не за слово повстанці вирушали в Чорний ліс.
А друга половина серця—
Це мільони окрадених на земній кулі;
І кров і піт їх
Зібралися в цій половині серця;
І тисячі з блискучими очима
Савонарол нової віри
Гукали
Щоб сірома повстала...
І лави покотились, як ескадрони хвиль

Рокочучи безмежним числом кроків...
Червоні жоржини прапорів
Пливуть у мутному струмкові
Революційних злив,
І братерський заклик на всіх мовах
Обнімається з вітром
Танцюристими літерами:
„Пролетарі, єднайтеся!“
„Роскуйтеся, братайтеся!“
І світова комуна
Роїлася у головах завзятих комунарів,
І їхнє серце кров'ю не стікало, як у поета,
Коли рушали на шовінізм повстанців.
А Сиволань усе ще мріяв
Про синтез між ними.
Коли там у грудях розколоте,
Всі легені червоним заливало,
Що горлом ринула нарешті
Гаряча кров страждання і скорботи.

XLI.

Росказував він якое
Своїй, чужій по духу, Лі.
„Ви знаєте, чого нам українцям близький Гайне?
Тому що він любив Германію і волю:
Дві протилежності.
Це в нього серце розколось, як він казав...
От зараз дух мій підноситься як кондор

Над сніговими верховинами Анд,
І в грудях щось дріжить—співа мембраною,
Коли де-небудь повстануть
За окремішність нації:
Ірляндці, чехи, череміси—
Мені однаково!
А Українонька моя..

Ви знаєте—я плакав, я стогнав, я проклинав,
Коли розкрили змову
Проти червоних,
І розстрілом повстання придушили.
Не сподівався я нового вибуху,
Бо помирився з Ресефесер.
Але петлюрівці душею близькі стали хоч на
хвилину:

До бунту я немов до сонця лину,
Бо, значить, десь неправда є,
(Бо знаю, що неправда є десь)
Коли повстають.
Та жах і мло стає коли подумаю:
„А що коли б повстанці перемогли?“
І знову
Вінок терновий
Одягає серце,
Бо тисячі революціонерів
Загинули б травою
Під косою помсти.
І хижий капітал запанував би знов,

І землероб уярмлений стогнав би знов,
І робітник виснажений падав би знов,
І тисячі смертей борців комуні
Впиваються в уяві вже, мов цвяхи у мозок мій,
Коли подумаю лишень,
Що вбили б тих, що вірять у світове єднання,
Як і я.

Люблю, не карєристів, звісно,
Що, як Фуше, тіранам продадуться, як тільки
шалі похитнуться,

А тих фанатиків визволення для Праці,
Як Ленін, Троцький та Бухарін,
Михайличенко та Еллан,
Що вірою живуть, а кажуть—„знаєм!“
Ось характерний випадок:

Я, українець, іду з комуністами в вагоні,
І почуваю, як криються вони від мене,
Бо непартійний я, хоч і революціонер.
Байдужно кинутеє слово кого—небудь про
Юг Росії—

І відчуваю в них своїх я ворогів.
А там, між ворогами, в боротьбі,
Вони мені брати, ні ближчі: плоть моя,
І незалежно від нації—поляки, негри, чи
китайці,—

Аби пролетарі.
Я певно збожеволюю,—це ж муки для Тітана,
А не мені крихкому

Ви знаєте, ой правду Загуг написав:
„Моє серце розколось на Марію і мару..“
Тільки для нього лекше: у нього радість є
хоч і печаль існує —

Лагідність і буран, Мадона і Горгона.
В мені ж расколото на націю і волю:
Я муки цілої України перейняв.
Не витерплю, не витримаю, перервусь!..
Росчавить мене ця скеля муки, —
Лишуся урядовцем ідеалів...
Коли на те піде,
То краще зникнути з планети.
Аби не покоритися загалу.

XLII.

Скінчив.
Любив він говорити,
Хоч слухать не любив.
А Панна Лі стругала нігті
І казала:
„А все таки ви шовініст.
Писали б краще, як тоді,
Коли зустрілись ми,
Поезії ліричні.
Ось пригадайте:
На травиці, на землі,
Я сидів і Пана а Лі.

Тихо сходив вечір
На квітки черешень
І літали клапті латок — кажани.
Шепотіли трави
Сивий морок слали
І жабів гудіння сунуло поволі з низини.
Ваше серце стука й стука
Крізь тоненьке тіло чую я,
Мов годинника в кишені тріпотіння.
Так росчулене.
І моє серденько серцю Панни
Відзивається розмірно в унісон
Тихо скрізь... Черешні білі...
В очах — сон...
Засвітилися ліхтарі
На горі.
Наче купка світляків
На горбочку там зібралась
На мітінг.
Електричні ліхтарі
На горі
Наче перли золоті
Між просторами розсипані послались.
Тихо всюди. Світлий сон
Очі криє,
Рій безформених думок
Віє крильми...
В стихомирній імлі
Я сидів і Панна Лі.

І завважте, — по землі
Де гуляє Панна Лі
Бесняними вечорами, —
Там з цікавістю і вперто поза вами
Слідом ходять по траві
Хитрі марева, живі —
Підглядають!..
Правда краще так?
Запитала.

XL III.

Борис Плюшьяк і Ліда —
Мокриця і плазун.
Це сталося тому,
Щоб показати —
Яких безумств
Природа може наробити,
Не досить коріння світу вивертати,
Як у діброві буря.
Не досить — катувань сади
Влаштувати як Октав Мірбо,
Бо ці безумства знищення, як війни, ура-
гани, —

Не страшні:
Боротьба в процесі знищення
Приносить силу будівничу,
Як подарунок після гніву батько,
Витворює нове сильніше відпорністю своєю,

Кремезить людину, як дуба серед поля
Наскоки вихорів і тиск ідкий слоти.
Так цю сторінку знищення
Нам пояснив Дарвін.
Та не знайти
Доцільности,
Коли природа підповзає стиха
З шипінням мов гадина,
Щоб укусити людську міць і душу,
На тисячі віків тавро гниле покласти,
Тому то й змішує до купи
Мерзоту гнилу й отруту
Як хемик для реакції, —
І плодять нове покоління
Борис і Ліда,

XLIV.

Хіба Ліда уміла працювати?
Вона моллюскою до байдака,
Чіплялась до кожного більш сильного
Щоб її з собою носив
І кормив
Спочатку мати, потім сестра
В кімнату хрупкому створінню,
(Пустощвіту, бо користи не буде з того що
цвіте),

Носили каву та обід
Щоб часом Ліда
Не розсердилась.

Вона розсердившись, не хтіла істи цілий день.
Жила, читала, мала смак літературний
І навіть досить гарно малювала.
Гімназію скінчила як звичайно,
Коли роботи класні роблять старші,
Учителі ж не бачать, бо знайомі
Вже революція прийшла,
Як нареченна в стару хату.
Чи Ліда ж тут могла шукати
Де сили прикласти, яких і не було.
І до сестри вчепилася кліщем
І так жила
Як омела
Тягнути соки з дерева, щоб навіть зимою
зеленіти

І ягоди-насіння
Ворони ілі,
І розносили по світі
Нових паразитів.
Ворона прилетіла, кракнула—
Це був Плюшьяк.
Бувало, як бракне сніданку,
То Ліда цілий день сидить,
А очі мов у жертви:
„Беріть і ріжте...
Катують мене, мучать,
А за що?“— очі говорили
І хтілося всадити ножа
Щоб не дивились.

І сестра останні крихти одривала
І несла в ліжко,
Як Ліда Гофмана читала,—
А містом проходили маніфестації,
Як табуни громових хмар,
Де блискала червоним блиском прапорів
Нова електрика, що зветься гнівом.
І прошивала чорні пасма
Людської маси,
Щоб волі вимагали,
Влади рад.

XLV.

А ось Плюшьяк,
Що всюди пробереться, проповзе,
Приластиться,
Ростягнеться, як гумилястик.
А потім кінцем переднім зачіпившись
Підтягне швидко заднього,
Як п'явка, чи хробак.
У партії сильніших був,
Щоб мати гроші.
Само низеньке, щупле
З землистим коліром лица,
Де сірі очі,
Як гадюча шкіра
Виблискують лускою,
Коли пронюхають, що є пожива.

Це типовий шпигун.
Як Ліду полюбив,
То сміливо боротись за своє кохання
Бракнуло відваги—
І крихти з бенькету поета Сиволаня
Ловив як цуцик, махаючи хвостом,
Підглядав де сипались гарячі поцілунки спі-
лими грушками

І сік медовий
Із уст в уста сочився.
Нервово підслухав,
Розпитував подруг.
Як це робив нераз,
Коли після таємної наради
Сідав Народній Комисар в атомобіль,—
А він підмазував шофера.
Тепер в Асканії
Поради рідкої придушував ягнят,
Щоб Ліді тувельки нічні пошити,
І суном з золотих фазанів
Подругу серця угощав.

XLVI.

Асканія заворушилась.
„Ну що? Ви бачили в саду?“
— „Кого? Та ну, кажіть бо швидше..“
— Грабенка жінку молоду.“

— „Та що ви кажете? А ну-мо
До неї разом на візит..“
Цікавість обхопила тлум той,
Як костюмерша реквізіт.

XLVII.

Над ставом парк лежав куною,
Весело захід золотив,
Іржав десь кінь і звук луною
Співав вібруючий мотив.

Рожево-жовте шкло дзвеніло
Як із гущавин долітав
Горляний голос різко-смільий
Мандрівників веселих пав

Боа з рожевих тамаріксів
Лебіжу шию обгортав
Де річка гладдю аж до лісу
Плелась тихенько серед трав

І розсікав повітря дзвінко
Неначе ляском батога
Бекас піднятий, де флямінго
Гуляв у шкляних берегах.

Вдихала сутінок Ярина
Як явір дихав з нею враз,
А розум небуттям полинув
Де ні бажань, ані образ.

І часом рокотом здалека
Боров природи світлий сон
Привітним голосом лелека
Жабинім крикам в унісон.

XLVIII.

Ішли Грабенко й панна Ліда.
Турчить розмова як вода
Про те, що гарно їм обідать,
Бо спіє своч молода.

А з-заду крадеться мов злодій
Ще й прислухаючись Плюшьяк
А потім вистрибнув як з льоду
І звук устряг як коров'як:

„Іди до дому! Де ти бродиш?“
А лють із ревністю кипить.
І не було ще Ліді зроду
Такої жуті як в сю мить.

Але вереснути у храмі
Хіба одважиться чернець:
Чи під заснулими садами
Є змога розірвать терпець?

І Ліда мовчки повернулась,
Грабенко наче захолов;
А потім рушила мов куля
До змія з сотнею голов.

Бо в дома сцени, ідь і ласки,
Порваті єрші... Сиволань..
А десь воюють ріжні раси
Лунає заклик до повстань.

XXXIX.

Ярині врешті гидко стало
З Грабенком разом жить і спать.
Що-ранку кава, свіже сало,
Білизна мужа і кровать.

Привичні ласки вже для тіла
Набридли в тиші голубій.
Вона на волю захотіла
Боротись, кинутись у бій.

Бувало цілу ніч гуляла
Ішла в степи десятки верст
А ранком зморена і в'яла
На травах спала наче хрест

В діброві, де козацька воля
Шуміла й билася колись.
Тепер вітрець лагідно-кволий
Ярині в кучери заривсь.

L.

Під час розмови сиділи в кріслах.
 Грабенко палив уперто цигарки
 А сірники не хотіли горіти.
 (Покрикували на дворі десь робітники).
 Хвилини розриву одривались од бігу часу
 І скочувались як грудки чорної землі з кручі
 Були гірки
 Ще й били в ніс душі сіркою.
 Сказала Грабенкові Ярина Курнатовська:
 „Звичайно, товаришами будем,
 Адже ж ми революційні люде“...
 І пішла подавши руку
 Як з мітінгу.
 А зустрічались—кланялись
 І зуби блискали кому солодко, кому кисло.
 Було в душі так безхмарно у Ярини
 Мов блакитне простирадло повісив хто.
 Ліда Птічкіна з шанобою святою дивувалась,
 Як можна рвати так спокійно,
 Коли гнів підкочує клубком у горло,
 Душить повільно—
 І виринається лишень шипіння.
 І такою недосяжною була сила волі Курна-
 товської.

Що подив розкривав очі Ліди, яку темінь:
 Була готова плакати, що не відчепиться
 Плюшьяк ніколи,
 Як настирлива музична тема.

ЦІ.

Ще більше вибухнуло диво,
 Як серед зарослі чуток,
 Догадок поточилась злива
 Й залляла затишний куток.

Грабенко дружитья наново.
 Вже іздив у Волвиконком
 Душі занотувать обнову
 Закону кованим звенном

Була це Таня молоденька,
 Що драму в вісімнадцять літ,
 Пережила, яких давненько
 Не чув вже наш байдужний світ.

Тепер Асканія бальзамом
 Була для неї молодим
 Щоб увільнить душевний замок,
 Коли у залах ідкий дим.

Була пожежа десь ізнизу
 Зостався стін горілий труп,—
 Але поглянь вже на карнизах
 Билинки буйно знов ростуть.

Вона була в партійній школі,
Учитись бігала весь день:
Була гарненька, бо на волі
Росквітло тіло молоде.

А там десь витягнуто жребій,
Щоб залишала все ураз
І до чеки вступала членом,
Тоді спіймається „карась“.

ЛІІ.

Десь повстання розгоралось,
Хтось роскинув перші іскри,—
Було тихо (а ні писку!),
Тільки шерех десь ішов.
Сподівались, слідкували
Шпигували, готувались —
І проллялась кров.

Капітан ідейно — білий
У контр - розвідці служив.
Він од Врангеля завдання
Підійняти повстання
Згодом получив.

Приїхав щупальця простер
Чадильце запалив —

І тут збіралися, єдналися
Сходилися, знюхувалися—
І засмердів нарив.

Гнила петлюрівщини гідра,
І польский „шпег“,
І воєнспец..
Але республіка не спала:
Готов до всього
І був карний меч,
(Писали),—
І роботі чорній
Лакуз капіталу—
Покладено кінець.

У столовці капітан
Розставляв свій політичний фортепян:
Зустрічались там.
Але серце молоде
Побачило Таню.
Загорівся щирий фат
Хоч і хтілося назад,
Та вже кіготок увяз—
І пропало з того часу
Все
Враз.

LIII.

Таня ходила кожен день,
 Спочатку зустрічались за обідом,
 А потім,
 Щоб бува хто не довідавсь,
 Як казала вона,
 Зустрічались у саду.
 Там признання перше
 Поцілунки як звичайно...
 А начальник
 Секретвідділу
 Потім з гумором питає:
 „Скільки раз у день цілує,
 І чи гострі поцілунки,
 Де їх штаб?..“
 — „Поцілунків, себ-то?..“
 Ніяковіла.
 — „Ні, про змовців річ.“
 — „Ах, так...“
 І зітхаючи Таня
 Все казала
 Лякливо позираючи,
 Бо вже кохання ворухнулось,
 А приязнь тіла,
 Як віддалась уперше
 Незайманицею,
 Була міцна, як линва з байдака:
 Сльози проступали

Як сповідалася
 Начальнику секретвідділу
 В.У.Ч.К'а.

LIV.

Кохати і продати...
 „Звільніть, або убийте швидше
 Всіх!..
 Я не винесу страждання!“
 — „Заспокойтесь, мила,
 Ви не для себе робите,
 Це для республіки:
 Несете волю
 Працьовникам усього світу.
 Що більше: ваше особисте.
 А чи вселюдське?
 Ви молоденька,
 А вже працюєте для всього людства!“
 І хто скаже,
 Чи то дорослий хитрував із молодям,
 Якому гра життя
 Хоч і смертельна,—
 А чи від серця віру говорив
 Святий Фанатик.
 — „Але я збожеволію“
 Казала Таня:
 „Звільніть мене!“

— „Ще кілька день терпіння,
Бо треба всіх до рук прибрать,
Щоб витягнути і „хвости“,—
„Головки“ вже в руках..
Ну ще деньок... уже не довго“...
І гладив руку й голову як батько
І Таня йшла.

LV.

З сльозами у вочах
Приходила до свого капітана
Казала, не пускає мати,
А правда так хотіла прорватись
Тиснула як кліщи в середині.
І, заспокоюючи, той
Усе розказував спроквола,
Як запити невинні
Крізь сльози і печаль
Тремтучим голосом
Падали
Чому така скорбота?
Не треба!
Вони одружаться і заживуть,
Нехайно ворога зламають,
Росчавлять
Червону гадину
А Таня

Тремтіла й плакала...
А вечером ходила
На сповідь до чеки.

LVI

За кілька день
Арештували всіх—
І Таню з ними разом,
(Так було треба:
Іі небавом увільнили).
А згодом
Верховна Тройка
Постановила
Розстріляти:
„Запечатувать
У конверти“—шуткували в тюрмі
А Таню на спочинок
Послали в Асканію Нову,
Ще й з орденом червоного прапору
На грудях,
Де все було таке порожнє.
Що хтілося отрути.

LVII, LVIII, LIX.

.....
.....
.....
.....

LX.

З Ярини стала комуністка,
Попала яось до Махна,—
Жилом впилася згодом вістка,
Що там замучена вона.

1. IX 1921. Січеслав.
17. XI. 1921. Київ.

862

223

293

V-C-P-D

хвч. сек. Голов-політосвіти

